

Владимир Михайлов

ЯЧЕЙКИ ОБЩЕСТВА «МЕМОРИАЛ» В ЮЖНОЙ УКРАИНЕ В КОНЦЕ 1980-Х – 1991 ГГ.

В статье на основе документов государственных архивов и материалов периодических изданий Украины рассматривается деятельность неформальных общественных организаций по ликвидации «белых пятен» национальной истории. Раскрыт процесс становления и функционирования историко-просветительского общества «Мемориал» в Южной Украине во второй половине 1980-х – начале 1990-х гг. Определен вклад общества «Мемориал» в формирование украинского демократического движения накануне распада СССР и образования независимой Украины.

Ключевые слова: неформальное движение, общество «Мемориал», историко-просветительская деятельность, процесс реабилитации, Южная Украина.

Volodymyr Mihaylov

CELLS OF SOCIETY «MEMORIAL» IN THE SOUTHERN UKRAINE AT THE END OF 1980S – 1991

The article, basing on the Ukrainian state archives documents and periodicals materials, considers informal public organizations activity on blank spots liquidation in the national history. The process of the historical-enlightening society «Memoria»l formation and functioning in Southern Ukraine in the second half of the 1980s – at the beginning of the 1990s is revealed. The contribution of the society «Memoria»l to the formation of the Ukrainian democratic movement on the eve of the USSR collapse and the formation of independent Ukraine is determined.

Key words: informal movement; society «Memorial», historical-enlightening activity, process of rehabilitation, Southern Ukraine.

УДК 94:328.1 (477) «1990/2010»

Юрій Бобровнік

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ (1990–2010 РР.)

У статті висвітлено історію становлення та розвитку Верховної Ради незалежної України. Автором запропоновані умовні етапи інституційного розвитку українського парламенту в обраний період.

Ключові слова: Україна, Верховна Рада УРСР, парламент, Верховна Рада України.

Рівень розвитку парламентаризму в державі свідчить про якість демократичних процесів країни. Верховна Рада незалежної України – це вищий законодавчий орган, безпосередній спадкоємець Верховної Ради УРСР. Упродовж зазначених років він неодноразово виступав центром політичного життя України, саме у стінах парламенту виникали політичні кризи та неодноразово визначався вектор розвитку держави.

Розуміння процесу еволюції як структури, так і повноважень парламенту є важливим фактором при оцінці місця й ролі Верховної Ради в розбудові української державності. Відсутність комплексних досліджень, що висвітлюють історію становлення та розвитку парламенту в контексті трансформаційних перетворень в Україні 1990-х рр. – початку ХХІ ст. і визначають актуальність дослідження.

Мета статті – висвітлити історію становлення та розвитку Верховної Ради незалежної України.

Завдання дослідження: з'ясувати історіографію проблеми, висвітлити перехід від Верховної Ради УРСР до вищого законодавчого органу незалежної України, визначити етапи становлення та розвитку українського парламенту.

Дослідженням процесу утворення та реорганізації державних органів влади, зокрема українського парламенту в Україні займалася Н. Дроботенко. Так, автором розглянуто окремі аспекти перетворення Верховної Ради УРСР у Верховної Ради України (далі – ВРУ) в контексті розподілу та боротьби за повноваження між різними органами влади [8]. О. Бойко в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні спробував висвітлити роль ВРУ РСР у процесі виборення та утвердження незалежності України [4]. Важливо відзначити дисертаційне дослідження П. Сацького, у якому науковець фрагментарно розкрив роль українського парламенту

у становленні політичної системи в Україні [23]. Окремі аспекти реакції ВРУ на вимоги українського суспільства на початку 1990-х рр. відображено в дослідженні Я. Сека [24]. Роль ВРУ, пошук її місця у вертикалі української влади, вироблення системи стримування при розподілі повноважень між різними гілками влади в Україні під час конституційного процесу відображено у роботі В. Авсеєвича [1]. Варто відзначити роботу Н. Мосюкової, у якій автор частково відобразила історію еволюції структури ВРУ РСР [18]. Таким чином, історіографія проблеми потребує систематизації та узагальнення історичних знань. Відсутність системності в існуючих дослідженнях спонукає до подальшого наукового вивчення та аналізу історії створення та розвитку українського парламенту.

Верховна Рада УРСР обиралася громадянами республіки на основі загального, рівного і прямого права, проте самі вибори жорстко контролювалися комуністичною партією. За всю історію Рада скликала 11 разів. Кількість депутатів становила 650 осіб. Від 60 % – до 70 % складу парламенту становили комуністи. Останні вибори до Верховної Ради УРСР в умовах існування СРСР відбулися 1990 р. Реформи на загальносоюзному рівні призвели до змін у статусі УРСР як союзної республіки. Значним кроком на шляху до суверенітету республіки стало прийняття 27 жовтня 1989 р. Закону УРСР «Про зміни і доповнення Конституції Української РСР», відповідно до якого розширювалися повноваження Голови Верховної Ради, котрий набував рангу найвищої посадової особи республіки і мав представляти Україну в міжнародних відносинах. Скоротився склад Верховної Ради до 450 депутатів. Певних змін на шляху демократизації зазнала виборча система, зокрема передбачалась альтернативність висування кандидатів у депутати.

Вибори до Верховної Ради та місцевих Рад, проведені на нових засадах у березні 1990 р., засвідчили, що монополія комуністичної партії на владу похитнулася. В умовах гострого протистояння політичних сил вперше в історії України Верховна Рада почала працювати як парламентський орган.

Важливе значення для утвердження реального суверенітету України, розбудови Української держави мало прийняття 16 липня 1990 р. Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України. Так, у її II-му розділі під назвою «Народовладдя» зазначалося, що громадяни республіки всіх національностей становлять народ України – єдине джерело державної влади; повновладдя народу України реалізується на основі Конституції республіки як безпосередньо, так і через народних депутатів, обраних до Верховної Ради та місцевих рад; від імені всього народу може виступати виключно ВРУ РСР. Відповідно до розділу III «Державна влада» проголошувалися головні засади організації та здійснення державної влади. Уперше в Україні офіційно визнавалося здійснення державної влади за принципом її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [6].

Після прийняття Акту проголошення незалежності України [3], Рада УРСР перетворилася на Верховну Раду України. Верховна Рада як інститут законодавчої та представницької влади відіграла значну роль у створенні демократичних засад державного будівництва в Українській державі і за роки незалежності пройшла значний еволюційний шлях. Доцільно виділити п'ять основних етапів у становленні та розвитку українського парламенту.

Перший доконституційний період, який характеризувався пошуками моделей розвитку як усієї держави, так і парламенту зокрема. Вихідним пунктом аналізу еволюції українського парламенту був 1990 р., оскільки Верховна Рада УРСР, обрана того року, продовжила свої повноваження за часів незалежної України та була офіційно визнана ВРУ I-го скликання. Голова ВРУ РСР набував статусу найвищої посадової особи республіки і представляв Україну в міжнародних відносинах [8, с. 29]. Проте, при розподілі керівних посад у ВР усе нагадувало радянську практику: на посаду Голови Верховної Ради обрано першого секретаря ЦК КПУ В. Івашка. Однак вибори заступників голови стали приводом для утворення конструктивної парламентської опозиції – Народної Ради, яка стала рушієм на шляху до незалежності. В. Івашко, погодившись на пропорційне представництво у ВРУ РСР та уряді представників демократичного блоку, відмовився від призначення на посаду першого заступника І. Юхновського. Натомість на цю посаду обрано голову Київського облвиконкому І. Плюща [17, с.209]. В результаті чого Верховна Рада розкололася на дві депутатські групи: «За Радянську суверенну Україну» – так звану «групу 239» (239 осіб) та «Народну Раду», склад якої за різними оцінками коливався від 79 – до 125 осіб [20, с. 6].

За пропозицією голови Ради Міністрів В. Фокіна 18 квітня 1991 р. Верховною Радою прийнято Закон «Про утворення Кабінету Міністрів Української РСР», згідно з яким Рада Міністрів була перетворена в Кабінет Міністрів, і відповідно до його положень до складу Кабінету Міністрів УРСР увійшли прем'єр-міністр, перший віце-прем'єр-міністр, державний секретар Кабінету Міністрів, вісім державних міністрів та 20 міністрів Української РСР [9, с. 230].

Внаслідок перерозподілу владних повноважень у червні 1991 р. Кабінет Міністрів перестав підпорядковуватися президії ВРУ і став більш незалежним органом у системі державної влади, окрім того, прем'єр-міністр, очоливши виконавчу гілку влади, сконцентрував у своїх руках владу над економічним блоком міністерств, Мін'юстом, МВС, КДБ [8 с. 36].

Уже 24 серпня Верховною Радою прийнята постанова про департизацію органів влади й управління, телебачення, радіо, правоохоронних органів, МВС та КДБ, надано додаткові повноваження голові Верховної Ради терміном до 1 грудня 1991 р. [8, с. 41].

На період проголошення незалежності Верховна Рада діяла на підставі Конституції УРСР 1978 р. [15] і тимчасового регламенту засідань Верховної Ради Української РСР, затвердженого постановою від 22 травня 1990 р. [22] та з подальшими змінами й доповненнями 1992 та 1994 рр. [21]. Ці два документи визначали загальні засади діяльності парламенту, але чіткої регламентації процедурних питань не давали, особливо у сферах законодавчого процесу, статусу народного депутата, взаємодії парламенту та інших гілок влади. У той період на законодавчому рівні не було чітко розмежовано компетенцію у прийнятті постанов, розпоряджень, указів між гілками влади, що постійно викликало суперечності, непорозуміння та протистояння, виразно виявлялися тенденції до перетягування функцій між виконавчою і законодавчою владою, попри проголошення принципу розподілу влади. Наприкінці 1991 р. на перший план виступили питання розбудови держави. До грудня 1991 р. прийнято Закони «Про правонаступництво України», «Про громадянство України», «Про державний кордон України» [12, с. 24–25, 102–116, 237–252]. Таким чином, внаслідок реалізації Верховною Радою установчої функції розпочалося оформлення державних органів і необхідних атрибутів держави. Голова ВРУ отримав право призупиняти дію актів Кабінету Міністрів та накладати вето на укази Президента в разі їх невідповідності положенням Конституції [8, с. 49].

Чимало функцій Верховної Ради виконували інші державні органи. Так, Закон України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання» від 18 листопада 1992 р. [10] визначив, що терміном до 21 травня 1993 р. Кабінет Міністрів має повноваження видавати декрети у сфері законодавчого регулювання з питань щодо відносин власності, підприємницької діяльності, соціального й культурного розвитку, державної митної, науково-технічної політики, кредитно-фінансової системи, оподаткування, державної політики оплати праці й ціноутворення. Також зазначено, що ці декрети мають силу закону і можуть зупиняти дію конкретних законодавчих актів або вносити до них зміни й доповнення. У середині 1993 р. виникла парламентсько-президентська криза, наслідком якої стали дострокові вибори Верховної Ради України і Президента України в 1994 р.

Упродовж зазначеного часу відбувалося становлення ВРУ як постійно діючого законодавчого органу, який, до того ж, повністю успадкував свою внутрішню структуру та склад депутатів від ВРУ РСР. ВРУ продовжувала залишатися найвищим державним органом в Україні.

Другий етап розпочався парламентськими виборами в 1994 р. і завершився ухваленням Конституції України в червні 1996 р. Вибори до Верховної Ради II-го скликання в березні 1994 р. відбувалися за мажоритарною системою і мали демократичний характер. До Парламенту були обрані представники різних політичних та ідеологічних течій, зокрема – представники 13 політичних партій. Це дало змогу з формального погляду переважно адекватно представити інтереси різних суспільних верств. У зазначений період загострилося протистояння між новообраним парламентом та Президентом України щодо визначення конституційного обсягу повноважень кожного з цих інститутів влади в державно-політичній системі України.

Тривалий і конфліктний процес узгодження позицій між Президентом і Верховною Радою завершився 8 червня 1995 р. прийняттям конституційного договору [14]. Згідно з яким, Верховна Рада втратила частину повноважень, закріплених Конституцією 1978 р., на користь Президента.

Перебіг подій після прийняття конституційного договору засвідчив, що цей документ не вирішив основної проблеми – суперечностей між парламентом і Президентом. Це прискорило розробку проекту Конституції України.

ВРУ, за Конституцією, остаточно втратила колишній статус найвищого органу державної влади, але вперше набула всіх основних рис статусу парламенту України – єдиного загальнонаціонального, представницького, колегіального, виборного, однопалатного, постійно діючого органу законодавчої влади України. Новий конституційно-правовий статус ВРУ суттєво відрізнявся від встановленого Конституцією України 1978 р. та конституційним договором від 8 червня 1995 р. Важливою рисою українського парламенту як органу законодавчої влади стала єдність, універсальність у системі органів державної влади, що зумовлено насамперед унітарним характером держави, тобто державним устроєм, поділом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, внутрішньою структурою парламенту та іншими обставинами.

Парламент України визначався як пріоритетний у системі органів державної влади України і здійснював законодавчу владу, беручи участь у формуванні органів виконавчої і судової влади. Повноваження Верховної Ради України визначені ст. 85 Конституції України [16]. До них, зокрема, належали: внесення змін до Конституції України; прийняття законів; затвердження держбюджету України; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення програми діяльності Кабінету Міністрів; надання згоди на призначення Президентом

України прем'єр-міністра; усунення з посади Президента в порядку імпічменту; призначення третини складу Конституційного Суду України та низка інших.

Нова Конституція визначала термін повноважень парламенту, його кількісний склад, особливості й підстави для дострокового припинення повноважень та цілий ряд інших питань діяльності й функціонування. Зокрема, у статті 77 Конституції України визначено, що чергові вибори до ВРУ відбуваються в останню неділю березня четвертого року повноважень парламенту; позачергові вибори призначає Президент України, і проводяться вони в період 60 днів із дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради [16]; Верховна Рада є повноважною за умови обрання не менш як 2/3 її складу [16]. ВРУ успадкувала свою структуру від Верховної Ради УРСР, тобто залишилась однопалатним Парламентом.

Третій етап розпочався після ухвалення Конституції України в 1996 р. ключовою ознакою етапу було продовження конфлікту між парламентом і Президентом України Л. Кучмою, що виявлявся в постійних спробах перерозподілу повноважень між главою держави та Верховною Радою через внесення змін до Конституції, прийняття законів, що реалізують її положення. Прогресивним кроком у розвитку українського парламентаризму стало вдосконалення виборчої системи та перехід до змішаної виборчої системи, на основі якої була сформована половина парламенту навесні 1998 р.: із 450 депутатів 225 обираються в одномандатних виборчих округах на підставі відносної більшості (мажоритарна система), а 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на підставі пропорційного представництва (пропорційна система) [11].

На початок роботи першої сесії у ВРУ утворилися вісім фракцій політичних партій і блоків, що подолали 4 % бар'єр. Утворення груп і фракцій відбувалося як за ідеологічною, партійною, так і за регіональною та корпоративною ознаками. Політична структуризація ВРУ за ознакою «ліві – неліві політичні сили» поступово відходить на другий план, актуальності набуває поділ по лінії «пропрезидентські – антипрезидентські сили». Стіжка більшість політичних сил так і не була утворена, вона мала переважно ситуативний характер, політична структура Верховної Ради була вкрай нестабільною. Це пояснюється, зокрема, відсутністю в потенційній більшості важелів впливу на формування уряду та впливом глави держави на формування фракцій (груп) у парламенті.

Четвертий етап розпочався обранням у березні 2002 р. Верховної Ради IV-го скликання. Його завершення пов'язане з обранням нового Президента України В. Ющенко та прийняттям змін до Конституції в грудні 2004 р.

Політична структуризація парламенту відбувалася за критерієм ставлення до Президента України: «пропрезидентські – антипрезидентські сили». На початку роботи новообраної Верховної Ради в ній нараховувалося шість фракцій, що відповідало кількості партій і блоків, які подолали виборчий бар'єр. Ключовою ознакою цього етапу еволюції парламенту була зміна характеру стосунків між опозиційною частиною ВРУ та Президентом, загострення боротьби між ними, зумовлене наближенням президентських виборів 2004 р.

Початок нового етапу в розвитку парламентських інституцій зумовлений розбудовою парламентсько-президентської моделі форми правління в контексті політичної реформи. Перебування на посаді Президента України В. Ющенко до певної міри зберігає політичну структуризацію Верховної Ради за критерієм «пропрезидентські – антипрезидентські сили», що підтверджує партійно-політичний склад Верховної Ради V-го та VII-го скликань.

Вітчизняні науковці проводили дослідження історії парламентаризму в Україні в контексті становлення політичної системи або ж у переважній більшості випадків зосереджувалися лише на викладі фактів історичних подій, що відбувались у стінах українського парламенту, не аналізуючи сам процес перетворень ВРУ. У зв'язку із цими перспективними є напрями для вивчення хронології еволюції повноважень ВРУ в контексті суспільно-політичних чинників, що визначали структуру та систему розвитку українського парламенту.

Перехід ВРУ УРСР до парламенту України відбувся внаслідок загальносоюзних змін. Певного прискорення надали прийняті зміни і доповнення до Конституції УРСР 1989 р., Декларація про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності України. Загальносуспільні настрої відіграли не останню роль у тому, що ВРУ РСР переходила до постійної щоденної роботи, фактично перетворюючись на реальний найвищий законодавчий орган у республіці. Остаточне утвердження та розвиток ВРУ відбулося із прийняттям Конституції України та внесеними змінами до неї у 2004 та 2010 рр.

Отже, у статті визначено п'ять основних етапів становлення та розвитку українського парламенту, початок і завершення кожного з яких закономірно залежали як від суспільно-політичних настроїв в Україні, так і від боротьби за повноваження між ВРУ та Президентом України.

Список використаних джерел

1. Авсеєвич В. П. Верховна Рада у конституційному процесі в Україні. 1990–1996 рр.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / В. П. Авсеєвич; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 22 с. 2. Адамович Н. М. Суспільно-політичний чинник конституційного процесу в Україні (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.): дис... канд. іст. наук: 07.00. 01 / Н. М. Адамович; Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 328 с. 3. Акт проголошення незалежності України // Урядовий кур'єр. – 1991. – серпень. – № 22. – С. 1. 4. Бойко О. Д. Суспільно-політичні трансформації в Україні (квітень 1985 – серпень 1991 рр.): історик-політологічний аналіз: дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / О.Д. Бойко; Інститут політичних етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2003. – 474 с. 5. Гаврада І. О. Політика органів державної влади щодо ЗМІ в Україні: проблеми взаємодії: дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / І. О. Гаврада; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2007. – 224 с. 6. Декларація про державний суверенітет України [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. 7. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ю. В. Діденко; Одес. нац. політехн. ун-т. – Миколаїв, 2009. – 219 с. 8. Дроботенко Н. А. Реорганізація та утворення державних органів влади в Україні (1990–2000): історичний аспект: дисер. канд. іст. наук: 07.00.01 / Н. А. Дроботенко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2002. – 224 с. 9. 3 24 серпня 1991 року – Україна // Відомості Верховної Ради. – 1991.– № 19. – С. 230. 10. Закон України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання» від 18 листопада 1992 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 2, ст. 6) [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2796-12>. 11. Закон України «Про вибори народних депутатів України » від 24 вересня 1997 р. [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/541/97-%D0%B2%D1%80>. 12. Закони, Постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою України на позачерговій і четвертій сесіях. Серпень 1991 року – січень 1992 року. – Ч. I. – С. 24–25, 102–116, 237–252. 13. Коляструк О. П. Верховна Рада України у системі владних відносин 1994–2002 рр.: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / О. П. Коляструк; НАН України, Ін-т історії України. К., 2008. – 218 с. 14. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України // Урядовий кур'єр. – 1995.– 10 червня. – № 86.– С. 5. 15. Конституція (Основний Закон) України Прийнята на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09>. 16. Конституція України [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254-%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>. 17. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці / В. Литвин. – Київ: Абрис, 1994. – 496 с. 18. Мосюкова Н. Г. Історія парламентської системи в Україні (1990–1998 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Н. Г. Мосюкова; Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2004. – 206 с. Бібліогр.: арк. 182–206. 19. Офіцинський Р. А. Державотворчий процес в Україні 1991–2004 років (на матеріалах періодики Заходу): дис... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Р. А. Офіцинський; НАН України. Інститут історії України. – К., 2005. – 409 с. 20. Панченко П. П. Від Декларації про державний суверенітет до Акту незалежності / П. П. Панченко // Україна 90-х: шлях до незалежності. Зб. наук.-попул. ст. – К.: АНУ, ІУ, 1992. – С. 6. 21. Постанова Верховної Ради України (Постанова втратила чинність на підставі Постанови ВР № 130/94-ВР від 27.07.94, ВВР, 1994, № 35, ст. 339) «Про зміни і доповнення Тимчасового регламенту засідань Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 46, ст.628) [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2736-12>. 22. Постанова Верховної Ради України (Тимчасовий регламент втратив чинність на підставі Постанови ВР №130/94-ВР від 27.07.94, ВВР, 1994, № 35, ст.339) «Про Тимчасовий регламент засідань Верховної Ради України дванадцятого скликання» (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, № 25, ст.391) [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/6-12>. 23. Сацький П. В. Становлення політичної системи в Україні наприкінці 1980-х – в першій половині 1990-х років: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / П. В. Сацький; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 186 с. 24. Секо Я. П.

Національний рух середини 1980-х початку 1990-х років у контексті відродження української державності: дис... канд. іст. наук.: 07.00.01 / Я. П. Секо; Тернопільський національний педагогічний ун-т імені Володимира Гнатюка. – Т., 2005. – 215 с. 25. Шаповал В. М. Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз / В. М. Шаповал – К.: Програма Л, 1995. – 136 с.

Юрій Бобровник

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ВЕРХОВНОЙ РАДЫ УКРАИНЫ (1990–2010 ГГ.)

В статье отражена история становления и развития Верховной Рады независимой Украины. Автором предложены условные этапы институционального развития украинского Парламента в анализированный период.

Ключевые слова: Украина, Верховная Рада УССР, парламент, Верховная Рада Украины.

Yurii Bobrovnik

THE HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT (1990–2010)

The article covers the history of the formation and development of the Verkhovna Rada of independent Ukraine. The author proposed conditional stages for institutional development of the Ukrainian parliament in the selected period.

Key words: Ukraine, the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR, parliament, the Verkhovna Rada of Ukraine.

УДК 94(477):323.2

Лариса Полякова

ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА КОНСТИТУЦІЙНУ РЕФОРМУ 2004 Р.: ЕТАПИ ТА НАСЛІДКИ

Проаналізовано процес проведення конституційної реформи 2004 р., шляхи внесення змін до Конституції України. Досліджено вплив конституційної реформи на політичну та економічну ситуацію в Україні, погляди політологів, істориків, взаємодію гілок державної влади, роль Президента Л. Кучми у проведенні конституційної реформи 2004 р.

Ключові слова: конституційна реформа, законопроект, Президент, Верховна Рада, уряд.

Чи призводять революції, зміни до Конституції до позитивних наслідків для країни, чи покращують життя народу? На ці та інші питання, які виникають після буремних потрясінь будуть намагатися шукати відповідь не одне покоління істориків, політологів, політиків та й просто пересічних людей.

Мир, стабільність, діюча досконала Конституція, реформи, скеровані на покращення життя громадян на усе це чекає наш народ з часу проголошення незалежності України. Після Революції Гідності пролунали гасла про повернення до Конституції 2004 р. Тому, аналізуючи в попередніх дослідженнях конституційний процес та прийняття Конституції 1996 р., дійшли висновку про необхідність аналізу конституційної реформи 2004 р. з точки зору останніх подій в Україні. Виявлення основних напрямків змін до діючої Конституції України.

Конституція 1996 р. носила компромісний характер. За другий термін Президента Л. Кучми назріла необхідність внесення змін до діючої Конституції, а значить потрібна була конституційна реформа, яка мала забезпечити вихід України з політичної та економічної кризи, сприяти подальшому процесу державотворення, шляхом втілення в Україні змішаної парламентсько-президентської системи правління і яка б позитивно вплинула на демократизацію соціальних процесів в Україні, сприяла б налагодженню взаємодії між гілками влади, посиленню парламентського контролю.

Мета цього дослідження проаналізувати основні етапи проведення Конституційної реформи. Значення внесених змін до Конституції для врегулювання політичної та економічної напруги в державі та для подальшої взаємодії гілок державної влади. Важливим аспектом у цьому дослідженні є аналіз різних точок зору на конституційну реформу 2004 р.

З погляду на складну політичну ситуацію в країні, Президент України Л. Кучма підписав розпорядження від 27 березня 2001 року № 73/2001-рп «Про підготовку проекту Концепції реформування політичної системи України», за яким утворювалася робоча група з підготовки проекту концепції реформування політичної системи України. 19 січня 2003 р. він виступив зі